

УДК [342.725:811.161.2'272]:321.011(477)]"19"(091/092)

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ЛЕВА РЕБЕТА ПРО СУВЕРЕНІТЕТ НАРОДУ

Назар Пирій

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79007,
e-mail: nazarnazarenko89@gmail.com
ORCID ID: 0009-0009-8629-7725*

Присвячено дослідженню політико-правових поглядів Лева Ребета про ідею суверенітету народу як важливої ознаки держави. Зазначено, що значний інтерес представляє вивчення проблеми суверенітету народу в політико-правовій думці ХХ ст., оскільки саме вона визначає джерела влади, межі державного управління та характер взаємодії між державою і суспільством. В умовах боротьби українського народу за державну незалежність особливого значення набувають ідеї українських мислителів, які намагалися теоретично обґрунтувати право національної спільноти на самовизначення та створення власної держави. Серед таких діячів важливе місце займає Лев Ребет – видатний український політичний діяч, доктор права, професор Українського Вільного Університету, теоретик нації, редактор і публіцист, адвокат, один із лідерів ОУН. Лев Ребет посідає гідне місце в плеяді українських правників ХХ ст. Він був автором однієї з найбільш довершених теорій виникнення і розвитку нації. Наукова спадщина Лева Ребета охоплює широкий спектр проблем державотворення, політичної теорії, націоналізму та правового статусу народу як носія верховної влади. Саме тому звернення до теоретичних концепцій народного суверенітету, зокрема в наукових та науково-публіцистичних працях Лева Ребета, набуває особливої актуальності для осмислення сучасних державотворчих процесів та ролі народу як головного суб'єкта захисту української державності. Важливу увагу мислитель приділяв концепції народного суверенітету, розглядаючи її як фундаментальний принцип демократичної держави та водночас як правову основу існування нації. У його працях народ виступає не лише джерелом державної влади, а й активним суб'єктом політичного життя, який реалізує своє право на самовизначення через створення власних державних інститутів.

Показано, що актуальність дослідження політико-правових поглядів Лева Ребета щодо суверенітету народу зумовлена необхідністю переосмислення інтелектуальної спадщини українських політичних мислителів у контексті сучасних державотворчих процесів. В умовах розвитку демократичної правової держави та утвердження принципів народовладдя в Україні звернення до теоретичних напрацювань Л. Ребета дозволяє глибше зрозуміти історичні витоки української політико-правової традиції та її значення для формування сучасної політичної системи України.

Наголошено, що аналіз політико-правових поглядів Лева Ребета свідчить про важливість суверенітету як ознаки держави. Л. Ребет дотримувався думки про цінність народного суверенітету в історії становлення та розвитку української нації та її державності. Л. Ребет вважав, що «українська нація – це духовна, культурна і політична спільнота, і тому повноцісна і повновартісна нація з повною скалею об'єктивних і суб'єктивних ознак, яка, не дивлячись на своє поневолення і всупереч перепонам, розгортає всю можливу життєву енергію». Політико-правові погляди Л. Ребета вже на початку формування його громадянської позиції набули національного спрямування та мали чітку орієнтацію на ідею національної єдності, рівності та справедливості. Політико-

правові погляди Лева Ребета щодо генези та еволюції нації, визначення місця і роль народного суверенітету як передумови і наслідку формування нації (народу) сьогодні є актуальними для сучасної України, яка бореться за свою територіальну цілісність та державний суверенітет. Історичний досвід української державності свідчить, що втрата суверенітету, приводить до втрати держави.

Ключові слова: політико-правові погляди, нація, суверенітет, народ, суверенітет народу, держава, Україна.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2026.82.118>

Постановка проблеми. У сучасних умовах війни Росії проти України проблема суверенітету народу набуває важливого значення. У нинішніх реаліях суверенітет виступає не лише як фундаментальний принцип конституційного ладу держави, а і як практична основа консолідації українського суспільства, легітимності державної влади та мобілізації української нації (народу) для захисту власної держави.

Як відомо, суверенітет народу означає, що саме він є носієм верховної влади і має виключне право визначати політичний курс держави, її внутрішню та зовнішню політику. В умовах війни цей принцип набуває важливого змісту, оскільки агресія Росії проти нашої держави фактично є посяганням на право українського народу самостійно визначати свою долю. Російська агресія спрямована не лише на територіальне захоплення, а й на підірив політичної суб'єктності українського народу та заперечення його права на незалежне державне існування. У цьому контексті суверенітет народу виступає основою легітимності опору агресії та захисту державної незалежності. Саме народ як носій суверенітету наділяє державні інститути правом організовувати оборону країни, формувати політику національної безпеки та забезпечувати захист територіальної цілісності. Масова участь громадян у захисті держави, підтримка Збройних Сил України, розвиток волонтерського руху та громадянської активності є проявами практичної реалізації принципу народного суверенітету. Крім того, війна актуалізує значення суверенітету як гарантії збереження національної ідентичності, культури та політичної самостійності. Захист суверенітету означає захист права українського народу на власну систему державної влади, правовий порядок і демократичний розвиток. У цьому сенсі боротьба України проти агресії є боротьбою не лише за територію, а й за збереження права народу бути єдиним джерелом влади у власній державі.

Значний інтерес становить вивчення проблеми суверенітету народу в політико-правовій думці ХХ ст., оскільки саме вона визначає джерела влади, межі державного управління та характер взаємодії між державою і суспільством. В умовах боротьби українського народу за державну незалежність особливого значення набувають ідеї українських мислителів, які намагалися теоретично обґрунтувати право національної спільноти на самовизначення та створення власної держави. Серед таких діячів важливе місце займає Лев Ребет – видатний український політичний діяч, доктор права, професор Українського Вільного Університету, теоретик нації, редактор і публіцист, адвокат, один із лідерів ОУН. Лев Ребет посідає гідне місце в плеяді українських правників ХХ ст. Він був автором однієї з найбільш довершених теорій виникнення і розвитку нації. Наукова спадщина Лева Ребета охоплює широкий спектр проблем державотворення, політичної теорії, націоналізму та правового статусу народу як носія верховної влади. Саме тому звернення до теоретичних концепцій народного суверенітету, зокрема в наукових та науково-публіцистичних

працях Лева Ребета, набуває особливої актуальності для осмислення сучасних державотворчих процесів та ролі народу як головного суб'єкта захисту української державності. Важливу увагу мислитель приділяв концепції народного суверенітету, розглядаючи її як фундаментальний принцип демократичної держави та водночас як правову основу існування нації. У його працях народ виступає не лише джерелом державної влади, а й активним суб'єктом політичного життя, який реалізує своє право на самовизначення через створення власних державних інститутів.

Актуальність дослідження політико-правових поглядів Лева Ребета щодо суверенітету народу зумовлена необхідністю переосмислення інтелектуальної спадщини українських політичних мислителів у контексті сучасних державотворчих процесів. В умовах розвитку демократичної правової держави та утвердження принципів народовладдя в Україні звернення до теоретичних напрацювань Л. Ребета дозволяє глибше зрозуміти історичні витoki української політико-правової традиції та її значення для формування сучасної політичної системи України.

Метою цієї статті є аналіз політико-правових поглядів Лева Ребета на проблему формування суверенітету народу, з'ясування особливостей його концептуального підходу до визначення ролі народу як джерела державної влади та виявлення значення цих ідей для розвитку української політико-правової думки. Реалізація поставленої мети передбачає дослідження основних теоретичних положень мислителя щодо природи народного суверенітету, його взаємозв'язку з ідеєю національного самовизначення та функціонуванням державної влади.

Стан опрацювання проблеми. Наукова спадщина Лева Ребета привертала увагу дослідників української політичної думки, історії держави і права та національно-визвольного руху. Його наукові праці розглядаються у контексті розвитку української політико-правової думки ХХ ст., формування ідеології українського націоналізму та теоретичного обґрунтування особливостей розвитку української державності. Водночас окремі аспекти його політико-правової концепції, зокрема питання суверенітету народу, залишаються недостатньо дослідженими. Певний внесок у вивчення життя, політичної діяльності та наукової спадщини Лева Ребета зробили українські науковці, які аналізували його роль у розвитку української політичної думки, діяльність у середовищі Організації українських націоналістів, а також його теоретичні погляди на проблеми держави, нації та права. Серед українських науковців варто виокремити, зокрема, Т. Андрусяка, І. Бойка, Г. Герасимову, В. Гончаренка, П. Едера, В. Кульчицького, Л. Нагорну, О. Панченко, І. Патриляка, В. Потульницького, Б. Тищика, І. Хому та ін. У наукових працях деякі науковці фрагментарно досліджували еволюцію його політичних переконань, особливості інтерпретації ідеї нації та значення державності для розвитку українського суспільства. Окремі аспекти політико-правових поглядів мислителя розглядалися також у ширшому контексті дослідження української політичної думки ХХ ст., де його ідеї аналізуються поряд із концепціями інших українських теоретиків націоналізму, зокрема Дмитра Донцова, Миколи Сціборського, Степана Бандери та ін. У таких дослідженнях увага зосереджується переважно на ідеологічних засадах українського націоналізму, проблемах державотворення та політичної організації нації. Водночас проблема розуміння народного суверенітету в політико-правовій концепції Лева Ребета не завжди виступала предметом спеціального комплексного історико-правового аналізу. Більшість досліджень лише побіжно торкається цієї тематики, розглядаючи її як складову ширших питань національного самовизначення, державної влади та політичної організації суспільства. Тому актуальним залишається поглиблене дослідження теоретичних політико-правових підходів

Л. Ребета до визначення сутності суверенітету народу, його ролі у формуванні державної влади та значення для розвитку української політико-правової традиції.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, важливою ознакою держави є суверенітет (від фр. *Souveraineté* – найвища влада) – незалежне від будь-яких обставин, сил і осіб верховенство; самостійність і незалежність держави чи іншого політичного суб'єкта у внутрішній політиці та політиці міжнародній. Суверенітет є також одним з основних атрибутів держави як форми політичної організації [1]. Поняття суверенітету є одним із гострих та актуальних у сучасній юридичній науці, про що свідчить його широке застосування і в теорії конституційного права, і в нормативно-правових актах [2, с. 93].

У сучасному правознавстві фахівці наголошують на необхідності відрізнити суверенітет держави від суверенітету народу і суверенітету нації [3, с. 120] Влада народу первинна щодо державної влади, є джерелом і носієм суверенітету, має зверхність над будь-якою владою всередині держави та за її межами. Суверенітет держави – це основний принцип міжнародного права і міжнародних відносин, що знайшов своє відображення у Статуті ООН та інших міжнародно-правових документах. Народний суверенітет – це принцип, згідно з яким народу (громадянам усіх національностей, що проживають на території держави) належить уся суверенна повнота влади на території держави, право безпосередньо або через представницькі органи вирішувати свою долю, брати участь у розробці та реалізації політики своєї держави, контролювати діяльність державних органів. Суверенітет національний – повноваддя нації, що базується на реальній можливості визначати характер свого національного життя, вирішувати питання розвитку національної свободи і реалізації своїх прав (на існування, самовизначення політичне, вільний розвиток мови національної, звичаїв, духовно-культурних традицій, економічних і соціальних потреб, мирне співіснування з іншими народами і націями; розпоряджатися природними ресурсами і ресурсами матеріальними на своїй території тощо). У демократичних суспільствах державний суверенітет може органічно поєднуватися із народним і національним суверенітетом, а в тоталітарних і авторитарних режимах конфліктувати та вступати в гострі суперечності [1].

Як свідчить історичний досвід, становлення держави пов'язане з формуванням його суверенітету [1]. Інститут суверенітету є одним із найдавніших у національному та міжнародному праві. Суверенітет є важливою ознакою державності. На думку відомого українського вченого-правознавця О. Святоцького, «державний суверенітет передбачає верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах, є важливими атрибутами суверенності та політичної ідентифікації держави [4].

Серед вчених значну увагу привертає народний суверенітет, який має найвищий рівень юридичної сили [3, с. 121]. Про це зазначено у ст. 5 чинної Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Відповідно до цього конституційного положення, народ виступає активним учасником у процесі формування та функціонування публічної влади, тобто є суб'єктом владарювання. Одночасно народ здійснює контроль за владою та усуває від влади тих її носіїв, які втратили довіру громадян, а відтак і легітимність [5, с. 208]. Влада народу здійснюється у формі державної влади, громадської та влади місцевого самоврядування [2, с. 109]. Держава отримує свій суверенітет з рук народу, а тому тільки народ робить владу держави легітимною (законною). Саме народний суверенітет є основою формування державної влади [6, с. 79].

Про місце і роль, зокрема народного суверенітету в історії нації (народу), суспільстві, державі існує багато різних інтерпретацій, що спричинило виникнення великої кількості політико-правових концепцій, у виокремленні яких дослідники намагаються переосмислити цей феномен, показати важливість суверенітету в житті нації та держави тощо. Серед найвідоміших українських дослідників теорії і практики розбудови нації, визначенні важливості суверенітету як важливої ознаки нації є Лев Ребет, який зробив вагомий внесок, зокрема в розвиток української політико-правової думки.

Лев Ребет народився 03 березня 1912 р. у м. Стрий у сім'ї поштового урядовця. Під час навчання у Стрийській українській гімназії він захопився пластовим рухом, у 15 років став членом Української військової організації (УВО), у 17 – вступив до Організації українських націоналістів (ОУН), а за рік – очолив її провід у Стрийському повіті. Після вбивства 15 червня 1934 р. членами ОУН міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького Лева Ребета разом зі Степаном Бандерою, Миколою Лебедем, Ярославом Карпинцем та іншими діячами ОУН арештовує польська поліція. Однак за браком доказів Ребета відпускають. Невдовзі він очолив Крайову Екзекутиву ОУН на західноукраїнських землях, і, фактично, відновив її діяльність, здійснював керівництво розвідкою ОУН. Л. Ребета ще неодноразово заарештовувала польська поліція за політичну діяльність. Паралельно він у 1938 р. закінчив правничий факультет Львівського університету, здобувши ступінь магістра права [7].

Брав активну участь національно-визвольній боротьбі за Україну. Після проголошення у Львові 30 червня 1941 р. Акту відновлення Української Держави Лев Ребет став заступником голови уряду Ярослава Стецька. Після того, як у липні 1941 р. німці арештували С. Бандеру та Я. Стецька, Л. Ребет перебрав його обов'язки, ставши одночасно представником ОУН (б) в Українській Національній Раді у Львові, яку очолили доктор Кость Левицький та митрополит Андрей Шептицький. Проте ця діяльність була нетривалою. Німці, не добившись від Бандери та Стецька відкликання Акту відновлення Української Держави, розпочали арешти інших українських діячів. Лева Ребета затримали 14 вересня 1941 р., і він три роки перебував у нацистському концтаборі Аушвіц (Освенцім). Після звільнення переїхав до Мюнхена, де на той час перебували більшість провідних діячів бандерівського руху. З 1945 р. у Мюнхені, Л. Ребет очолював організації ОУНР. Упродовж 1945–1948 рр. виконував повноваження головного судді Закордонних частин ОУН.

Важливе місце в житті Л. Ребета займала його дружина Дарія, яка відзначалася неабиякою харизмою, освіченістю, розумовими здібностями, прогресивними поглядами, умінням відстоювати свою принципову позицію та відстоювати її в публічних дискусіях. Дарія займала також вагоме місце в ієрархії ОУН, адже була єдиною жінкою-членом Проводу ОУН. Вона мала псевдо «Орлян», мала належне виховання і здобула освіту. Її батько Омелян Цісик був викладачем, а згодом директором чоловічої гімназії у Стрию, куди сім'я невдовзі переїхала. Навчалася вона в жіночій гімназії і водночас була членом «Пласту». В 15-річному віці таємно від батьків вступила до підпільної Української військової організації. Згодом долучилася до діяльності молодіжних структур ОУН у Стрию. У 1930 р. вона закінчила гімназію і вступила на юридичний факультет Львівського університету, де почала активно займатися націоналістичною діяльністю, за що неодноразово заарештовувалася польською поліцією. Тож завершити навчання не змогла. Ступінь магістра права згодом здобула в католицькому університеті в Любліні. У

1938 р. вона вийшла заміж за визначного українського націоналіста Лева Ребета. З 1943 р. була членом Головного Проводу ОУН, входила до складу Закордонного бюро ОУН, виконувала обов'язки організаційного референта ОУН. Тобто за відсутності провідних діячів ОУН, які перебували в гітлерівських концтаборах до 1944 р., Д. Ребет було доручено керувати всією роботою ОУН за кордоном. У період перебування Бандери, Стецька, Ребета та інших лідерів ОУН в ув'язненні (середина 1941 – листопад 1944 р.) Ребет Дарія спільно з М. Лебедем, а потім Р. Шухевичем керувала антирадянською діяльністю центрального «проводу» ОУН і була одним з організаторів УГВР. Дарія все життя активно допомагала своєму чоловіку Леву Ребету, зокрема готувати доповіді, писати статті, активно допомагала йому в організаційній роботі ОУН та ін. [8].

Лев Ребет нарівні з політичною активно займався науковою, викладацькою, публіцистичною діяльністю. У 1949 р. він успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Держава і нація». З 1952 р. – доцент, а з 1954 р. – професор державного права Українського Вільного університету в Мюнхені. Автор наукових праць у галузі політології, соціології, держави і права, член Наукового товариства імені Шевченка. Крім наукової діяльності, Л. Ребет приділяв значну увагу розвитку в еміграції української преси й публіцистики. Він співпрацював з такими україномовними виданнями, що виходили в Німеччині, як «Українська трибуна», «Час», «Сучасна Україна». З 1955 р. аж до смерті був головним редактором тижневика, а згодом місячника «Український самостійник», у якому публікувалися його статті з актуальних проблем українського політичного руху, релігійних та церковних питань, розповіді про ситуацію на українських землях у складі СРСР. Одночасно намагався перебудувати засади українського національного руху, відкинувши радикальні гасла на кшталт «Україна для українців». Унаслідок численних партійних конфліктів Лев Ребет разом зі своїм соратником і однодумцем Зиновієм Матлюю створили нові керівні органи Закордонних частин ОУН. З огляду на наявність двох провідників прихильників цього крила ОУН назвали «двійкарями» [9, с. 629].

Лев Ребет був не лише провідним діячем українського визвольного руху, а й істориком Організації українських націоналістів, автором багатьох наукових праць, визначним ідеологом українського націоналізму [10]. Він брав активну участь у багатьох наукових конференціях, форумах, дискусіях, де наполегливо відстоював українське питання, популяризував історію України, розповідав про особливості розвитку української нації, давав рішучу відсіч тим, хто намагався перекрутити й спотворити історичні факти. Такі виступи, книги й публікації Л. Ребета, а їх було чимало, неабияк турбували керівництво КДБ у Москві [8]. Тож не випадково комуністичний тоталітарний режим СРСР відносив Л. Ребета до числа найнебезпечніших українських діячів. Про це свідчить те, що в першій половині 1950-х рр. було організовано кілька безуспішних спроб його викрасти в Мюнхені, але врешті-решт було ухвалено рішення його знищити. Лева Ребета було жорстоко вбито агентом КДБ Богданом Сташинським 12 жовтня 1957 р. на сходах у будинку редакції «Українського самостійника» в Мюнхені. Радянський агент КГД Б. Сташинський застосував спецзасіб з отруйною речовиною. 15 жовтня 1959 р. він такою ж зброєю убив Степана Бандеру.

Особливий інтерес представляє низка ґрунтовних наукових праць Л. Ребета з теорії та історії української нації, серед яких: «Формування української нації» (Мюнхен, 1951); «Теорія нації» (Мюнхен, 1955); «Походження українців, росіян,

білорусів у світлі сучасних советських теорій». Б/м, 1962 (нім. мовою – 1956); «Світло і тіні ОУН» (Мюнхен, 1964) та ін. [11].

У процесі українського національно-визвольного руху першої половини ХХ ст. сформувалися цікаві політико-правові погляди Лева Ребета щодо суверенітету народу. Більшість із них залишаються актуальними для сучасної України. Так, у своїй найвідомішій праці «Теорія нації» (Мюнхен, 1955) вчений розкрив поняття суверенітету, з якого «виробилося поняття народного суверенітету, – історичного і політичного походження. З ростом абсолютної влади, що зміцнилася коштом позицій фєвдалів, появляється теорія (Боден, Гобс), що в державі може бути тільки один носій влади – володар. Не випадково Людовік XIV, як представник тих часів говорив: «Держава – це я». Але такі відносини, в яких відповідно до теорії населення було трактоване як предмет влади, навели з часом на думку, що носієм влади в державі є не володар, а народ, так само необмежений в своїй волі, як володар. Підстави такої теорії народного суверенітету, що мала обґрунтувати нову легітимацію держави, поклав Руссо своєю концепцією соціального договору. Ця концепція мала вияснити водночас суть держави, права та суспільності і звести їх до спільного кореня. Вихідна засада Руссо, що її він окремо висловив у творі п. н. «Еміль», – це думка про внутрішню вартість людини, про самотність її особистості, про вирішальну роллю внутрішнього переконання. Людська індивідуальність розвивається, на думку Руссо, внутрішнім зусиллям та здійснюється внутрішнім законом самовизначення. Тому людина не може бути невільником держави, ані пасивною супроти неї. Вільна, по своїй природі, людина мусить жити в державі, яка не буде перешкодою для її вільного розвитку, бо тільки при таких умовах держава може вважатися легітимною. У наслідку держава не може бути ні накинена ззовні, ні виведена з абстрактного розуму. Вона, коли має бути легітимною, мусить бути наслідком переконання й сумління людей. З цього джерела випливає держава, суспільство і право – з вільної волі об'єднаних одиниць. З власного рішення об'єднані в державі одиниці слухають по суті самі себе. Суверенна одиниця і суверенний загал таким чином не в суперечності між собою, а тільки гармонізуються» [12, с. 43]. Вивчення європейського досвіду дало можливість Л. Ребету наголошувати, що народ є першоджерелом державної влади. Він виходив із принципу народного суверенітету, де влада належить народу, а держава є інструментом реалізації його волі. Лев Ребет справедливо зазначав, що державна влада не може походити від вузької політичної еліти чи зовнішніх сил. Його погляди є актуальними для сучасної України, що підтверджує конституційний принцип: народ є носієм суверенітету (ст. 5 Конституції України). Актуальним є положення про те, що в умовах війни та політичних криз, легітимність влади повинна ґрунтуватися на волі громадян. Політичні та правові погляди Л. Ребета підкреслюють важливість демократичних інститутів, зокрема виборів, громадянської участі, місцевого самоврядування.

У своїй праці «Теорія нації» вчений підкреслював, що «суверенна одиниця і суверенний загал таким чином не в суперечності між собою, а тільки гармонізуються. В цьому плані переклав Руссо виховний ідеал «Емілія» на політичну мову. Клич: корися не чужій волі, а слухай сам себе – в «Соціальному договорі» Руссо звучить: корися законам і державі, співтворцем яких ти є. Учасники соціального договору, тобто народ у державі – це носії найвищої влади, які рівночасно, з погляду обов'язку коритися законам, являються підданими» [12, с. 44]. Це дало Л. Ребету зробити два важливі висновки: «по-перше, населення, яке не бере участі в політичному житті, тобто не є зорганізоване, не творить соціальної єдності. По-

друге, держава стає внутрішньо обґрунтованою і з цього погляду легітимною щойно тоді, коли вона не є власністю монарха, а організацією народу» [12, с. 44]. З цього вбачається, що Л. Ребет був переконаний, що кожен народ має природне право створити власну державу, якщо він сформувався як історична й культурна спільнота. Ця ідея стала теоретичним обґрунтуванням незалежності України і є важливою в контексті російської агресії, яка заперечує самостійність української нації.

Л. Ребет у формуванні власної концепції теорії нації спирався на європейський досвід, зокрема французький. Він зазначав: «Руссо таких наслідків своєї теорії очевидно не виводив безпосередньо. Вона абстрактна й індивідуалістична. В своїй концепції він не бере до уваги історичного народу, а снує загальну теорію суспільства та держави. Це зрештою не значить, що Руссо не розуміє етнічних питань. У творі «Розважання про уряд Польщі» він виходить не від конструкції суспільного договору, яким створений польський народ, а приймає існування і польського народу як готового факту, що виявляється в мові, звичаях, ноші і національних інституціях, які він радить полякам далі плекати як запоруку своєї окремішності» [12, с. 44]. Л. Ребет підкреслював, що націоналізм має бути демократичним і соціально відповідальним, базуватися на свободі, справедливості, рівності та самоврядуванні. Політичні та правові погляди Л. Ребета допомагають відмежувати український націоналізм від авторитарних або етнічних форм, а також те, що державу формують усі громадяни незалежно від походження.

Л. Ребет вивчав державотворчий досвід низки провідних європейських держав, намагався порівняти і зрозуміти внутрішню та зовнішню природу держави, її сутність, особливості менталітету нації як творця держави. Вивчення історичного досвіду становлення і розвитку низки європейських держав привело його до думки, яка полягає в розумінні того, що «державно-правна концепція народного суверенітету набрала в політичній площині форми ідеї самовизначення народів. Це було настільки закономірне, що народжена з раціоналізму теорія народного суверенітету народила наскрізь стихійний політичний рух, який багато народів, а навіть етнічні групи підняв до рівня націй» [12, с. 44]. Л. Ребет вважав, що суверенітет народу неможливий без високого рівня національної свідомості, культури і відповідальності громадян. Його погляди є актуальними для сучасної України, оскільки інформаційна війна та пропаганда роблять питання ідентичності ключовим, а розвиток культури, мови та історичної пам'яті підтримує стійкість держави. Крім цього Л. Ребет бачив Україну як незалежну державу в сім'ї європейських народів. Його політико-правові ідеї та переконання добре узгоджуються зі сучасним курсом України на інтеграцію до ЄС та має місце поєднання національного суверенітету із демократичними цінностями Європи.

Л. Ребет формував свої політико-правові погляди на основі вивчення і аналізу концепцій видатних французьких просвітителів. На його переконання, «за традицією французької революції не етнічні, історичні корені, а суверенна воля народу мала б визначати національну і державну приналежність. Відповідно цій традиції французи завжди були вірні теорії плебісциту, в науці і практиці. Не випадково Ренан стверджує, що «нація – це щоденно продовжуваний плебісцит». Звертаючись до історії європейських народів та їхніх держав, Л. Ребет вдало переконує, що «впродовж цілого 19 сторіччя французи були вірні цій традиції, що була для них незвичайно корисною. Ідею самовизначення народів Австро-Угорської монархії французи підтримували, між іншим, і в першій світовій війні, з користю для себе» [12, с. 46].

Для обґрунтування своїх політико-правових поглядів Л. Ребет звертається до історії американського народу, наголошуючи, що «абстрактні, універсалістичні і раціоналістичні думки можуть стати основою наскрізь стихійного явища постання американської нації. Певно, що політичний і господарський конфлікт американських колоній із материком довів до відірвання їх від Британії, однак не цими мотивами керувались ідеологи американської самостійности, коли вони її обґрунтовували. Так автор декларації самостійности Америки, Томас Джефферсон, був глибоко переконаний і проповідував, що основні, вічні і універсальні людські ідеали, – як свобода, рівність, людська гідність, поступ, толеранція, народоправство, – однаково обов'язкові для всіх людей, часів і країн. Однак здійснені вони – на думку Джефферсона – тільки в Америці. Американці, твердив він, вибраний народ, природою і добрим провидінням. Воно відгородило Америку від старого, зіпсованого світу на те, щоб вона лишилася незіпсованою і могла здійснити своє призначення, ставши прибіжищем всіх переслідуваних і убогих усіх країн. Цього роду ідеалізація Америки і її можливостей ставила буття американського народу, перед очима співгромадян, як історичне завдання. Таким способом ідеологи американської самостійности, виходячи з раціоналістичних засад абстрактного всесвітництва, клали підстави під модерний американський націоналізм, далекосяжність якого вони не зовсім собі усвідомлювали. Так ідеї народного суверенітету і зв'язаних з ним кличів рівности, братерства і т. п. поставили Америку на шлях бажаної історичности» [12, с. 46].

У підсумку Л. Ребет зазначав, що «цей процес народжування американської нації з безісторичности при допомозі абстрактних ідей проходив тим легше, що всі гонені і переслідувані американські емігранти, виїжджаючи за море з наміром поселитися на стало в новій країні, наперед зрікалися своєї старої, непривітної для них батьківщини і психологічно були наперед готові зжитися з новою батьківщиною. Звідси виводиться характеристична постава старих американських емігрантів, що від новоприбулих, як самозрозумілої речі, очікують якнайскорішої асиміляції» [12, с. 46].

Висновки. Аналіз політико-правових поглядів Лева Ребета свідчить про важливість суверенітету як ознаки держави. Він дотримувався думки про цінність народного суверенітету в історії становлення та розвитку української нації та її державності. Л. Ребет вважав, що «українська нація – це духовна, культурна і політична спільнота, і тому повноякісна і повновартісна нація з повною скалею об'єктивних і суб'єктивних ознак, яка, не дивлячись на своє поневолення і всупереч перепонам, розгортає всю можливу життєву енергію». Політико-правові погляди Л. Ребета вже на початку формування його громадянської позиції набули національного спрямування та мали чітку орієнтацію на ідею національної єдності, рівності та справедливості. Політико-правові погляди Лева Ребета щодо генези та еволюції нації, визначення місця і роль народного суверенітету як передумови і наслідку формування нації (народу) сьогодні є актуальними для сучасної України, яка бореться за свою територіальну цілісність та державний суверенітет. Історичний досвід української державності свідчить, що втрата суверенітету, приводить до втрати держави. Політико-правові погляди Лева Ребета про суверенітет народу є актуальними для сучасної України, оскільки вони підкреслюють право українського народу на власну державу, демократичну природу державної влади, важливість національної ідентичності та поєднання національної державності з європейськими цінностями.

Список використаних джерел

- 1 Бойко О. Д. Суверенітет. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Суверенітет> (дата звернення: 3.03.2026).
- 2 Щербанюк О. В. Народний суверенітет у теорії політико-правових вчень: історична школа : монографія. Книга I. Київ : Логос, 2013. С. 93–109.
- 3 Конфуї І. В. Народний та державний суверенітет: теорія і практика в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2024/4. С. 120–121.
- 4 Святоцький О. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085>.
- 5 Богів Я. І. Народний суверенітет та права людини як два основоположні взаємопов'язані принципи конституціоналізму. С. 208. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2272/037-207-210.pdf>.
- 6 Мучник О. Г. Коментар до Конституції України. 2-ге вид., випр. і доп. Київ, 2003. Кн. 1. С. 79.
- 7 1912 – народився Лев Ребет, один із лідерів ОУН. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/3/1912-narodyvsya-lev-rebet-odyn-iz-lideriv-oun>.
- 8 Скрипник О. Дарія Ребет. Розшукати й викрасти у Відні. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2026/02/26/165715/>.
- 9 Патриляк І. Ребет Лев. *Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.* Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 629.
- 10 Лев Ребет – демократ в ОУН і перша жертва КГБ. URL: <https://www.istpravda.com.ua/digest/2011/10/12/58949/>.
- 11 Професор Лев Роман Ребет – науковець і теоретик нації. URL: <https://ukrpohliad.org/analytics/profesor-lev-roman-rebet-naukovets-i-teorety-k-natsiyi.html>.
- 12 Ребет Л. Теорія нації. Мюнхен : В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 43–46. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>.

References

- 1 Bojko, O. D. Suverenitet. *Velyka ukrains'ka entsyklopediia*. Retrieved from <https://vue.gov.ua/Suverenitet> (data zvernennia: 3.03.2026).
- 2 Scherbanjuk, O. V. (2013). *Narodnyj suverenitet u teorii polityko-pravovykh vchen': istorychna shkola* : monohrafiia. Kn. I.– Kyiv : Lohos, 93–109.
- 3 Konfui, I. V. (2024). Narodnyj ta derzhavnyj suverenitet: teoriia i praktyka v Ukraini. *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava*, 4, 120–121.
- 4 Sviatots'kyj, O. *Ukrains'ka derzhavnist': poniattia, osnovni oznaky, symvoly, atrybuty, vytoky ta etapy stanovlennia*. Retrieved from <http://www.golos.com.ua/article/314085>.
- 5 Bohiv, Ya. I. *Narodnyj suverenitet ta prava liudyny iak dva osnovopolozhni vzaiempov'iazani pryntsypy konstytutsionalizmu*, 208. Retrieved from <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2272/037-207-210.pdf>.
- 6 Muchnyk, O. H. (2003). *Komentar do Konstytutsii Ukrainy*. 2-he vyd., vypr. i dop. Kyiv Kn. 1, 79.
- 7 *1912 – narodyvsia Lev Rebet, odyz iz lideriv OUN*. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/3/1912-narodyvsya-lev-rebet-odyn-iz-lideriv-oun>.
- 8 Skrypnyk, O. *Dariia Rebet. Rozshukaty j vykrasty u Vidni*. Retrieved from <https://www.istpravda.com.ua/articles/2026/02/26/165715/>.
- 9 Patriyliak, I. (2011). Rebet Lev. *Politychna entsyklopediia / redkol. : Yu. Levenets' (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in.* Kyiv : Parlaments'ke vydavnytstvo, 629.

- 10 *Lev Rebet – demokrat v OUN i persha zhertva KHB*. Retrieved from <https://www.istpravda.com.ua/digest/2011/10/12/58949/>.
- 11 *Profesor Lev Roman Rebet – naukovets' i teoretyk natsii*. Retrieved from <https://ukrpohliad.org/analytics/profesor-lev-roman-rebet-naukovets-i-teoretyk-natsiyi.html>.
- 12 Rebeta, L. (1955). *Teoriia natsii*. Miunkhen : V-vo «Suchasna Ukraina», 43–46. Retrieved from <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>.

POLITICAL AND LEGAL VIEWS OF LEV REBET ON THE SOVEREIGNTY OF THE PEOPLE

Nazar Pyrii

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: nazarnazarenko89@gmail.com
ORCID ID: 0009-0009-8629-7725*

The article is devoted to the study of the political and legal views of Lev Rebet on the idea of the sovereignty of the people as an important attribute of the state. It is noted that the study of the problem of popular sovereignty in the political and legal thought of the twentieth century is of considerable interest, since it determines the sources of power, the limits of state governance, and the nature of interaction between the state and society. In the context of the struggle of the Ukrainian people for state independence, the ideas of Ukrainian thinkers who sought to theoretically substantiate the right of a national community to self-determination and the creation of its own state acquire particular significance. Among such figures, an important place is occupied by Lev Rebet — an outstanding Ukrainian political figure, Doctor of Law, professor at the Ukrainian Free University, theorist of the nation, editor and publicist, lawyer, and one of the leaders of the Organization of Ukrainian Nationalists.

Lev Rebet occupies a worthy place among the prominent Ukrainian jurists of the twentieth century. He was the author of one of the most comprehensive theories of the origin and development of the nation. The scholarly legacy of Lev Rebet covers a wide range of issues of state-building, political theory, nationalism, and the legal status of the people as the bearer of supreme power. For this reason, addressing the theoretical concepts of popular sovereignty, particularly in the scholarly and journalistic works of Lev Rebet, becomes especially relevant for understanding modern state-building processes and the role of the people as the principal subject in the protection of Ukrainian statehood. The thinker paid particular attention to the concept of popular sovereignty, considering it a fundamental principle of a democratic state and, at the same time, the legal foundation for the existence of the nation. In his works, the people appear not only as the source of state power but also as an active subject of political life that realizes its right to self-determination through the creation of its own state institutions.

It is shown that the relevance of studying Lev Rebet's political and legal views on the sovereignty of the people is conditioned by the need to reconsider the intellectual heritage of Ukrainian political thinkers in the context of contemporary state-building processes. In the conditions of the development of a democratic state governed by the rule of law and the establishment of the principles of popular sovereignty in Ukraine, addressing the theoretical achievements of L. Rebet makes it possible to gain a deeper understanding of the historical origins of the Ukrainian political and legal tradition and its significance for the formation of the modern political system of Ukraine.

It is emphasized that the analysis of Lev Rebet's political and legal views demonstrates the importance of sovereignty as an attribute of the state. L. Rebet adhered to the view of the value of popular sovereignty in the history of the formation and development of the Ukrainian nation

and its statehood. He believed that “the Ukrainian nation is a spiritual, cultural, and political community and therefore a fully developed and complete nation possessing the full range of objective and subjective characteristics which, despite its subjugation and obstacles, unfolds all possible vital energy.” The political and legal views of L. Rebet, already at the early stage of the formation of his civic position, acquired a national orientation and were clearly focused on the idea of national unity, equality, and justice. His political and legal views regarding the genesis and evolution of the nation, as well as the determination of the place and role of popular sovereignty as both a prerequisite and a consequence of the formation of the nation (people), remain relevant today for modern Ukraine, which is struggling for its territorial integrity and state sovereignty. The historical experience of Ukrainian statehood shows that the loss of sovereignty leads to the loss of the state.

Keywords: political and legal views, nation, sovereignty, people, popular sovereignty, state, Ukraine.

*Стаття: надійшла до редакції 25.03.2026
прийнята до друку 16.04.2026*